

621148

III
№ 14974

111

ПРОБОЄМ

РІК ВИДАННЯ I.

ЧИСЛО 1.

1933-1

2/11

ЧАСОПИС ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ ПРАГА-ГРУДЕНЬ 1933.

Відповідальний редактор: СТЕФАН РОСОХА.

На новий шлях.

Виступаємо на новий шлях, що поведе нарід до кращого майбутнього.

Нашим гаслом є чин для рідного народу. Над усе любимо свій нарід. З любові до нього ненавидимо його ворогів, яким виповідаємо боротьбу.

Постійна боротьба, вир змагань і послідовне прямування до кращого — це наша програма.

Хочемо, щоби наш нарід не був лиш етнографічною масою, але був нацією, сильною і свідомою своїх завдань.

Сила нації — це, властиво, сила одиниць, що її творять. Тому хочемо виховати здорове та сильне покоління, що піднесе український нарід Підкарпаття до сили та значіння і зрівнає його з іншими народами Європи.

Кажуть, що сильніше стадо овець під проводом вовка, ніж стадо вовків під проводом віці. Тому хочемо виховати добрих народних провідників.

Хто з вас любить свій нарід, хто не боїться боротьби, хто прагне жити повним життям, ідіть з нами.

Власними силами, пробоем проти ворогів українського народу на Підкарпатті, змагаючись і перемагаючи, ідемо і дійдемо до мети.

РЕДАКЦІЯ.

Щоби було ясно.

Ревізіоністичні думки набирають що раз ширшого розміру. Це вже не тільки питання найбільше заінтересованої Мадярщини, яка мільйони силе на пропаганду ревізії границь і яка все ще гострить зуби на Підкарпаття і Словаччину. Питання ревізії, обхопивши Італію та Німеччину, шириться теж в Англії. Мадярщині вже вдалося поширити думку плебісциту що-до Підкарпаття. Це для Підкарпаття велика небезпека, бо при нинішніх обставинах заміри Мадярщини легко можуть сповнитися.

Вже чути по селах голоси не одного мадярона, перед урядами т. зв. «руського», що непрямо ширить думку плебісциту в той спосіб, що перекоонує населення, мов за мадярів було ліпше, бо, мовляв, коли було «jó reggett — було хліба elleget», а тепер, коли в «má úcta — нема хліба й на уста». І недивно, що в тяжких часах господарської кризи на населення виливають такі та їм подібні демагогічні гасла. Уряди, якщо старалися, то старалися дуже мало, щоби на Підкарпаттю зломити раз на все мадярську ревізіоністичну пропаганду. Всім знаний випадок «руського» студента, що публично голосив ревізію мирових договорів потрібною і що до днесь ще не відповідав за цей вчинок. Така тактика урядів у цих справах тільки сприяє мадярській агітації.

А чеська преса до нині ще не проаналізувала причин, що зродили такі ненормальні у мови життя на Підкарпатті, яких не було в перших роках по злуці Підкарпаття з Ч. С. Р. Це, здається, преса вважає зайвим. Але за те, безпідставно накинулася на український рух, починаючи голосними «Подкарпатськими Гласами» а кінчаючи «Народніми Лістами» та «Чеським Словом» кричала дуже голосно про українську іреденту. За нею чеські урядники, де лише могли, старалися здушити розвій українського національного життя, в якому видять, хоч і не знають чому, небезпеку для держави. Постановили мету, і за всяку ціну хочуть її досягнути. В засобах і методах не перебирано. Політика «діли та пануй» стала аксіомом. Уряди підтримують ворогів українського національного руху. Москофільські елементи висунено на чільні місця Підкарпаття, щоби шкодили і затримували розвій того напрямку. Самі урядові чинники ніби не мішаються до українсько-«руської» боротьби, але практично помагають ворогам українського народу на Підкарпаттю.

Не ліпше є з господарським питанням. Так звана земельна реформа принесла хосен колонізаційній політиці, а не українському населенню. Для українців земельної реформи в дійсности не було. Земля, що мала ділитися між безземельне населення Підкарпаття, дісталася чужій фірмі «Латориця», колоністам або стоїть пустою. Українське населення і далі в руках лихварів, нужди та голоду.

Наслідки цієї політики вже сьогодні видно. Але ще більше покажуться, коли справа злуки Підкарпаття прийде на денний порядок і то не в межах держави а на міжнародному форумі, куди веде її Мадярщина. Мадярщина конче хоче дістати знову Підкарпаття. В тому напрямку веде вперту і послідовну агітацію, як на Підкарпатті через мадяронів, так і на міжнароднім форумі.

Мадярські позиції на Підкарпатті закріплюються. До цього не мало їм помагає і чеська політика своїм підтриманням т. зв. «рускости». Мадяре зуміли звернути русофільство на свою користь, роздуваючи язиковий спір, вони манять маси економічними можливостями у Мадярщині. Чеська політика, не знаю, чи може нині похвалитися такими успіхами: по злуці Підкарпаття з Ч. С. Р. український народ радів і витав цей акт, але нині через короткозорість чеська політика тратить позиції й симпатії Підкарпаття.

Однак, мадярська ревізіоністична акція як грозить державі так грозить і українському народові на Підкарпатті. Кожний українець знає, що Підкарпаття одиноко може перебути в межах Ч. С. Р. Та все одно, при теперішнім стані підчас можливого плебісциту рішальчим голосом буде не голос свідомого українського населення, що через чеську політику й нині не має можливости цілковито опанувати життям Підкарпаття, але буде голос несвідомих мас та мадяронів, які, хоч малі числом, мають на маси досить великий вплив, що у кризі росте з дня на день.

Коли взяти на увагу, що своєю політикою уряди ослаблюють вплив українців на маси, а піддержують через т. зв. «рускость» мадяронство, то висліді плебісциту більше ніж ясно. Мадяре це добре розуміють і тому так нетерпеливо чекать автономії, коли думають зайняти у свої руки з русофілами провід Підкарпаття.

В другу чргу за наслідки плебісциту в користь Мадярщини будуть винні т. зв. «руські» а з ними й московська еміграція, що zaangażована в тім рухові. Для них не є життєвим питанням чи Підкарпаття буде прилучене до Ч. С. Р. чи до Мадярщини. Про повстання Росії, до якої увійшли

і Підкарпаття, нема надій, тому московську еміграцію не страшить малярська пропаганда.

Чеські політики й уряди мусять вже раз зрозуміти, що небезпека не там, де її шукають, але на противнім боці. Вони повинні вичистити урядовий апарат Підкарпаття, вимести все брудне та оздоровити його. Повинні усунути з урядів ворогів українського народу. Всякі «Подкарпатське Гласи», «Uj Közlöny» та «Карпаторусскіє Голосы» повинні бути позбавлені моральної й матеріальної підтримки з боку чеського громадянства та політики. Повинні чеські уряди перестати підтримувати москофільський рух і залишити його на власну долю. Ренегати ніког не творять здорових основ. Тому й треба лишити москофільський рух спокійно догнивати. Український національний рух має під собою настільки здоровий і сильний ґрунт, має тільки сил, що без чеської допомоги дасть собі раду з цим шкідливим явищем. Вже й тепер дає собі раду з русофільством, яке піддержують не лиш чеські, але і заграничні гроші. Та все таки цей рух не здобув і не здобуде ґрунту й поширення на Підкарпатті, а навпаки, з дня на день тратить і те, що хвиливо здобув. В культурно-освітній діяльці животіє завдяки чеської і чужої (польські гроші на «Карпаторусскій Голос») допомоги. Зате український рух, хоч ніким не підтримуваний, хоч ворогів має немало і хоч всюди ставляться йому перешкоди, йде вперед хоч поволі, та зате певним кроком. Здобував нові й нові позиції на всіх ділянках підкарпатського життя. Ніяка сила, ніякі перешкоди і ніяка політика не здержать і не спинить українського національного руху, коли сам народ того бажає!

А, що найважливіше, всі чеські урядові чинники повинні рішучо стати до боротьби з малярфільським рухом на Підкарпатті. Всяка підпора його з боку урядів й урядників мусить припинитися, щоби не ширилося у нас дальше багно малярської ревізії, яку і ширять на Підкарпаттю маляре й т. зв. «русскіє». Маляронські елементи мусять бути усунені з урядів, з публичного життя, з українських шкіл. Тоді можемо очікувати ліпших відносин українсько-чеських на Підкарпаттю. А цього вимагають як інтереси нашої держави так інтереси українського народу на Підкарпатті.

На кінець треба завважити загальну справу. Коли приглянемося ближче до підкарпатського життя, а головню, до життя народностей, то побачимо, що: зжиди, по істоті інтернаціональна маса, яка стає на бік сильного; з малярми не

дається нічого робити; отже одинокє українське населення є державотворче, на нього спадає всяка надія, тому мусить бути респектованє та відповідно підтримувано в боротьбі з його ворогами, а не короткозорою політикою підбурювано проти держави.

І. К.

ОКТАВИ.

*В човен я сів. Весло до рук узяв.
А вітер дужий, свіжий та шумливий
Розбурхав море, філі підійняв.
І я пливу веселий та щасливий,
Немов Колумб, що також вирушає
З могутим лиш бажанням та поривом.
В незнанє плыв, усе вперед спішиш:
Здобув мету і замір довершиш.*

*Як Одисей покинув рідну хату,
Пішов у бій, пішов у даль, у світ,
Так точу теж змагатись, добувати:
Слабим чолом пробить твердий граніт,
Або в борні зі смертю привітатись,
Як з любовою у цвітї юниг літ.
Ти, човне мій, лети пробоем сміло:
Душа горить, рука взялась за діло.*

*Я знаю то, куди пливу й за чим.
Тож сумніви не можуть в душу одертись,
Бо вірю, що човен в панцирі сталесія
Не легко знищити, і слід отак затерти.
Щоби не лишилось ніщо, ніщо зоссія
По боротьбі, чи по геройській смерті.
Це мій девіз і мотор у човні,
Що завезе мене в Колумбові краї.*

М. Лелекач:

Як ми дивимося на виховання молоді.

*Учився я скільки
вільно шукати
випусти свого гая
і чомби маво гая.
(См. Укр. Тар. Держ. Рада.)*

Так осудив виховання свого покоління великий чеський письменник на кінці минулого століття. А ми ще в нім і ганьбою мусимо констатувати, що виховання нашої молоді йде в таким-же напрямі. З одної сторони учать нас, ані ми щасливі, що наш народ освободився, як маємо бути за те

вдячні, а з другої сторони, молодечі ідеали до боротьби, самопосягати і праці стараються заломити ще в зародку. Наші педагоги винні в тому, що молодому поколінню бракує сильної волі, без якої не може перемагати життєвих труднощів. (Українське Слово р. II. ч. 17). Чи не виховання винне, що між нашою молоддю є так мало ідеалістів і сильних характерів, а так багато фарисеїв, молодих старців, які тужать тільки за кар'єрою, за своїми особистими інтересами та спокоєм? Наше виховання є причиною, що молодь довгі літа мусить скривати своє «я», переконання і національність.

Але коли дістане можливість їх виявити, то вже так зіпсута, що старше свідоме громадянство має право нарікати: де ідеальне молоде покоління, де нові працівники, хто нас заступить?

Вони знаходять людей до всього пасивних, що стараються заперечити себе самих, що шарпаються на однім місці, бідкаються на оточення, дивляться немов у летаргії. Якже ми можемо з такою молоддю перевиховувати наш народ, здобути національну волю, Національну Правду. Щоби цю ціль, яку ми собі означили здобути, потребуємо національно свідому молодь, молодь сильної волі до боротьби, до чину, молодь сильного характеру й ідеальну.

На національне освідомлення нашої молоді, рівночасно з тим і нашого народу, повинні ми всі звертати як найбільш увагу. Ми її мусимо виховувати так, щоби пізнала національну історію, віру, правду і науку свого народу, щоби не зносила покійно знущання й насмішки ворогів, але щоби була горда на своє походження, перед світом гордо сказала: я є сином свого народу. Треба перетворити нашу молодь з покійного раба в чинного борця і творця своєї долі. Отже молодь повинна так любити свій народ, щоби з ентузіазмом і охотою не тільки давала відсіч віковим гнобителям і зрадникам, але, не чекаючи від них зачіпки, сама на них нападає і виходила з повною перемогою.

Наша молодь має оминати читання колискових пісень, оповідань, романів та публіцистичних писань, де нема життєвої енергії а тільки шкідливе розумування, плач і нарікання. Молоді ми повинні дати те, за чим тужить: літературу наповнену волевым світоглядом, поезію, в якій оспівується гимн життя, боротьба та віри в ідеал. Герої в літературі повинні бути сильні та активні, які в ім'я свого ідеалу перемагають і найсильніші особисті пристрасти.

Кожний молодий читач в героях романів бачить свій ідеал, який в ньому витворює моральну вартість і дає йому

приклад до наслідування. У душевній структурі читача його ідеали упевнюються і кристалізуються, а пізніше в життю при сильній волі старається їх наслідувати або досягнути.

Національно свідомо молодь так довго ще не має життєздатної сили, доки не проявить себе волево чинною у всіх галузях культурного, господарського та політичного життя. Отцеї волевої чинності якраз бракує більшій частині нашого молодого покоління. Велика частина молоді, хоч є національно свідомо, не може себе примусити до чину. У неї не закріплена воля до чину без ініціативи. Виховання має йти закріпленням волевих первнів та активності. Добрим засобом виховати сильну волю є руханка і спорт. Руханка і спорт виховують молодь не лише фізично здатною, але також зароджують у ній вогневий запал до діла, спонукують і ведуть до чину. Там навчиться змагатись і перемагати, навчиться дивитись на перешкоди, як на річ, яку мусить здобути, перемогти і видержати. Молодь мусимо виховати, щоби все і всюди рішучо крикнула: не дамось ніколи і ні за що — хоч-би і загинути. Молодь повинна все пам'ятати, що наш народ здобуде Національну Правду тільки власними силами, злученими в одну гармонійну цілість через школу духового переродження. Народ наш відродиться і пробудиться з летаргії тільки тоді, як будемо мати молодь національно свідому, енергічну, охочу до праці та ідеальну.

Педагоги, виховуйте в першій мірі добрих народівців (націоналістів), ідеалістів і робітників, а не кар'єристів та самолюбів!

М. Н.

Мадонна Уна.

Єством я не був ще тоді, коли вже надмірно її полюбив. Тоді, коли її будували святиню, мої очі незграчі прозріли. Побачили, що храм невір'ячих руки творили...

І храм захитався. Від його основи шурі повітали. І вітер зрадливий поповз у яруги, збудив чорних круків. Голонних вовків пронеслося виття. Чоло сонця залилося кровю й лице відвернулось. Зжахнулася земля і адрігнулася і... храм розвалився... Зісталися тільки повурі раби.

І я раб, та тільки її, бо в серці зродилась безмірна любов.

А в той час, як невір'ячих руки творили святиню, здавалось, прийшла і для Неї весна.

Весна проминула. Пекуче літо сліди теж лишило, прийшла мрячна осінь. Понурі раби ще більш посіріли.

А нині, коли ще зрадливі вітри зиму нам віщують, ввижаються рожі мені, чую запах квіток... Це тому, бо Вона завітала у серце, ввізвала до себе, щоби із любові її і моєї створити життя. І серце наповнило з келиха віри, любові й надії і меч в праву руку а в ліву ґраніт подала і так я пішов... по тернистій дорозі, щоб храм її поставити. По боках є мара, страховища й облуди.

Щурі шкодять ході.

Побиваю я їх міццю віри й любові.

Вони якісь думали, що я незрячий, і для примани на стежці страждань збудували її храм, її образ із гіпсу-людського насильства та сліз.

Однак мене образ штучний не притяг. Від жару він серця могого й рук дужих розсиплесь... і аж тоді вже настане весна — бо літо минуло пекуче, полізе у скелі брехлива осінь; зима мене взброїть, вітри загартують — настане тож дійсна весна. Не сон — весни соловейка, та цвітів пахучих, лише боротьби на життя і на смерть, перемоги моєї весна.

Тоді довершу я велику жертву: Храм-святиню з ґраніту збудую та її своє серце на престіл віддам.

Лавровим вінком овінчаю її у Домі новому.

Настане життя.

Сам на сторожі стану своєї Святині, а Богові скажу, що вірив я, вірив і вірю.

Петро Селянський.

Пан Розсіпал славить ювілей, а Верховина голодує далі.

На Верховині голод. Вже давно нема хліба. Навіть бароболь не вистає. Населення голодує. Запомога слаба, бо аграре й це зробили політикою. З їх рук запомога, як і все інше, виходить засобом деморалізації, більше шкодить, ніж помагає Верховині.

Аграрний режим за 10 літ дійшов до крайньої безличности. Всяке старання змінити стан, в яким аграре є панамі життя і смерті українського народу, проголошують за протидержавне, бо думают, що держава — аграрна партія. На Підкарпаттю це прийнято за абсолютну правду.

На Верховині нині голод, про який зручно мовчаться, бо партійні новинки уважають, що важніше говорити 100-разів про губернатора, ніж про голод, що є таким звичайним гостем Верховини. А мовчаться ще й тому, що причиною голоду є у великій часті аграрна політика. За 10 літ ніхто не старався справедливо перевести земельної реформи, але пан Розсіпал зі своїм аграрним режимом постарався, щоби землю діставали чеські колоністи й чужа фірма «Латориця», щоби у всіх містах будувалися колонії для чеських урядовців, щоби вибудувалися для жидів чеські школи й щоби діставали підпору всякі москофільські організації, що денационалізують українське населення на Підкарпаттю і ширять між ним і чеським ненависть.

Ці обставини, сторожем яких є п. Розсіпал з нотарями та окружними начальниками, нині показують своє гниле обличчя. Нині п. Розсіпал святкує 10 літний ювілей своєї праці, а Верховина голодує. Нині цілий аграрний світ на Підкарпаттю признає й вичислює величезні заслуги п. Розсіпалові, але й словом не згадує поганих, що 1000-разів перевищують «добрі». Нині всі хвалять п. Розсіпала, навіть у нас знайшлися раби, що поцілували руку Розсіпала, якою він за 10 літ товк наше населення. Всі хвалять! І ті корчмарі, до яких п. Розсіпал за 10 літ був так ласкавий, корчми з трафіками понадавав їм, і ті припивають десь там з аграрними старостами на здоровля Розсіпала і хвалять... Всі хвалять! Лише голодна Верховина не хвалить.

У. Н.

Що про нас пишуть чехословацькі туристи.

У 3. числі, рік видан. XV. на стор. 75. «Часопис туристів» приніс статтю Д-ра Отакара Банка, під заголовком «Про русинів на Підкарпатті». Автор змагається бути «об'єктивним». Але при своїй «об'єктивности» допустився кривди й образи на українським народі на Підкарпатті. Виставив навести кілька уривків з тої статті, щоб побачити весь бруд, що він безправно приписує нашому народові.

Оповідючи про свою стрічу на однім селі (назви не подає!) з якимись фізично знищеними дівчатами, пише так: «Батька не знають; не знають, хто ним їм є, щок є значайним, в русинів майже ані не є неморальною повною. Є то кретені»;

Або, описуючи побут в сільській хаті, зазначає: «Так лежить батько з донькою на одній лавиці, мати зі сином на другій. Не дивно, що при примітивній моралі русинів, доходить до не милих наслідків. Окрім того в такій хаті не живе часто лише родина, після нашого світогляду, але цілий ряд родаків». Думаю, об'яснень не потрібно!

Говорячи про культуру, між іншим наводить: «Русин у своїм душевним розвитку перебуває на ступні майже дітинським»;

Або про їх характер: «Коли, дещо собі заробить русин ість, та не так довго, поки має дещо в хаті, а потім безжурно спить». А це собі пояснює автор у той спосіб: «Не забудьте, що така безжурність є знаком примітивного думання. Русин є примітивним».

Як противляться, цим спостереженням, висновки Івана Ольбрахта про спосібности українського населення на Підкарпатті, в його книжці: «Земля без імени». Костатовання письменника, що довше перебував на підкарпатті; що добре пізнав українське населення у всіх його життєвих ділянках, — що однокий міг би щось сказати правдивого й об'єктивного, а не туриста Др Банк, що може всього навсього перебував на Підкарпатті кілька тижнів.

Не є виключено, що не знайдеться якийсь кретен, або неморальний випадок, але так писати про цілий український нарід на Підкарпатті, є неправдою. Прецінь подібні випадки знайдемо і між чехами.

Більшість наведених закидів неправдиві, а в ліпшій разі односторонні. Аж би знайшов чоловік якогось кретена, або неморальний випадок, але після поодиноких випадків ніхто не може і не сміє судити цілий нарід.

Такими статтями та інформаціями не приєднають собі чеські туристи наш нарід, а навпаки поширять ненависть!

Сталенко.

Щоби не „знепокоювати“ жидівське населення.

Як відомо, жида голосували проти законного знесення мадярської мови в урядах ужгородського магістрату. Самособою, цим доказали найліпше свою «лояльність» до нашої республіки. Ту «лояльність», яку протягом 10 літ аграри так хвалили і навіть за взір клали українському населенню на Підкарпатті!

Оця жидівська симпатія до мадярської мови викликала відозву в «Подкарпатських Гласах», що таки не вдержалися, щоб не обуритися проти жидівського поступу при голосянню. Але на це жида не спали, як приносить ужгородський «Zsidó Néplap». Знаючи, що «Подкарпатські Гласи» являються органом Кравового Уряду, пішли до п. Розсіпала, кравового президента, а довголітнього і великого приятеля підкарпатських жидів. Пан президент Розсіпал торжественно їм проголосив, що як він, так цілий урядовий збір, глибоко відсуджують ті напади, які не мають жадного підкладу(!). Бо жида є абсолютно лояльні(!) і до того додав ще: «Наколи дочитав я послідню статтю в «Подкарпатських Гласах», нараз зарядив я, щоби в будучности такі справи не виходили, бо лише знепокоюють жидівське населення!!!»

А тепер трошки ретроспективи, щоби ми добре пізнали і зрозуміли цю справу.

Коли ті самі «Подкарпатські Гласи» від свого засновання в ганебний спосіб висміювали, від пят до голови, наше українське населення на Підкарпатті, коли ті Гласи в грізний спосіб нападали на нас, коли ті «Подкарпатські Гласи» зі збішеним криком вказували на іреденту українського населення на Підкарпатті, коли ті самі Гласи з трівоною кликали на нас поліцію, жандармів, державну прокуратуру і ревіли: «Розпни, розпни! Українців на Підкарпатті!». Тоді пан президент Розсіпал мовчав, якби води в рот набрав!

Який глум! Автохтонне українське населення на Підкарпатті, в числі пів мільйона, не має тільки респекту, як жида, в числі 90. тисяч!

Цю вину приписуємо всім провідникам українського населення на Підкарпатті, що ще досі не виховали наш нарід так, щоби він був свідомий свого «я», нарід, який би зумів поставитися проти своїх гнобителів та відповідно їм віддячитися за всі свої кривди.

Але що не виконали старі, мусять виконати молоді!

І. К.

На мартінесі поезій Зореслава: Зі серцем у руках, Ужгород 1933.

Рік 1933. Український рух на Підкарпатті росте, тузавіє з дня на день. Мов ріка в слоті, не оглядаючися на перешкоди, яких не мало, ось-ось затошить ціле Підкарпаття. Це відчувають і розуміють не лиш українці, але і їхні залекли

вороги... «Подкарпатське Гласи» подразнені тим, що українці не дуже дивляться на їх фантазії, аж захрипли від викрикування всяких нісенітниць, а «Карпаторус. Голос», що збирався поставити хрест над українцями, нині не знайде нічого цікавішого як писати про них. А в новинці з грудня 1933. вихопилася така «дурниця», що, мовляв, українці до часно і в нас можуть (!) перемогти так, як у Галичині. Ось таки признали, в що широко переконані вже давненько. В таку атмосферу входить нова збірка Зореславових поезій по довгій мовчанці наших поетів.

Щоби виразно освітити її добрі й лихі сторони на тлі нашої літератури, головно поезії, треба піднести кілька питань загального характеру про нашу поезію.

Основний тон, настрої нашої повоєнної літератури, ще так скажу, цвинтарний. По тисячлітній неволі народ, що був уже похований, — будиться. Встає з могили, яку вороги не мали часу до кінця засипати. Встає виснажений, темний і в одній сорочці. Поети це відчують. Видять нашу неміч, убожество, недолю. Звертають на це увагу, бо хочать нас вилічити. Та тут помилилися: їхнє відношення до нашої дійсності не вороже, заперечаюче, але товариське а нерідко і захоплююче. Вони підкреслюють не те, що *воскресаємо*, але те, що ми мертві. Вони не будять погорди до дійсності, не бажають за всяку ціну змінити її, не викликають її на двобій, а противно, шукають у ній красу, малюють її як щось рідне та дороге: припинання дійсності поетами пробуджуючогося народу хибне. Воно не пориває до діла, не гартує волю, лише придавлює і забиває всякі змагання в їх зародку.

Кажуть, що хвороту треба пізнати, щоби вилічити. Це правда. Але пізнати не значить, ще захоплюватися нею та переконувати себе й інших, що вона красна. Пізнати й хотіти вилічитися — це значить ненавидіти хвороту. Поет апріорі мусить відчутти, що хворота є зло, що її його треба ненавидіти. Ту ненависть мусять родити його поезії у читачів. Безпощадна боротьба, спрага знищити, погорда і гнів до злого — ось настрої, що повинні кермувати поезією народу, що бореться за кращу долю.

Розумію, що біль рве серце всякої людини, що бачить нашу незавидну дійсність. Але перемогти біль є більше, ніж терпіти. Змогтися на щось більше, як на нікому непотрібний плач — це перемога над тим, що є, це вияв волі, що хоче вести, а не що дає себе вести. Цього змагання не видно у наших поетів. Тому поезії ці такі сірі, буденні, нудні, тому за

поезіями не бачимо постової особи, індивідуальності, що не раз творам надає могутчої сутєстивності.

Ці вимоги прикладу до поезій Зореслава. Їх настрої, світовідчуття — традиційні.

«У них, каже поет (присвята) Твій (народній) тихий сум ридає,

Твої в них кануть сльози й кров...» А Мотто: Богато пісень є у лірі моїй, багато, багато без краю, коли відізвуться в задумі німії, я плачу, я рвусь, я ридаю. У пісні моїй не кохання-любов, а болі, недоля й страждання, із кожної струни все капає кров і чуть передсмертне конання». Не розумію, чому саме передсмертне конання.

Його пісня (Моя пісня ст. 6, 24.) без усяких застережень піддається оточенню, приспособлюється, а не приспособлює до себе. Вона «пташина без крила», що розносить «похоронні стони». Вона не активна, лиш пасивна, за що сам автор підвищує її ціну. Поет переконаний, що його посилає сам Бог, та всетаки чомусь сумнівається: «Чи хтось мене почує з люду Твого — мене німого?»

(Зі серцем у руках, ст. 9). Поет, там, де може виставити прапор жєлізної віри, що переконала би всіх невірних Томів, виставляє зневіру та сумнів.

«Нераз» (ст. 19.) він горить, творить, біжить до мети, напружує всі сили і впливається красою того процесу, але — «частійше з криком болу і муки ось тут, по землі повзаю я сам... частіше сам в безсиллю опадаю... у закутку землі ридаю, і ласки в Бога і людей благаю...» По праці людина потрібує відпочинку, в боротьбі, головно по невдачі, сумнівається в свої сили. Це звичайні явища, — але для чого ставити їх на п'єдестал і хвалитися тим, за що мусимо ганьбитися.

Поет бажає «в обняттях тишини і самоти гоїти серця рану» (У далечинь, ст. 21.) Бажає «в пустині укриття забути всіх людей і все на світі всьому», чи навіть долю рідного народу?

Одностайна тиша, нудний спокій зачарували поета. Все і всюди їх бажає. Тому його описові природні образи статичні, що не захоплюють і не будять в душі ніяких настроїв.

Це в загальних рисах постова світовідчуття, його симпатії й антипатії до життєвих рухів до здорових інстинктів. Вже тепер помітна риска, що з ніжності поет не протестує проти терпіння. Він терпить і хоче то оправдувати. Не говорить: терплю, але не хочу й не буду терпіти, а противно: терплю, бо чомусь мушу терпіти, хоч знаю, що «крик розду-

вороги... «Подкарпатське Гласи» подразнені тим, що українці не дуже дивляться на їх фантазії, аж захрипли від викрикування всяких нісенітниць, а «Карпаторус. Голос», що збирався поставити хрест над українцями, нині не знайде нічого цікавішого як писати про них. А в новинці з грудня 1933. вихопилася така «дурниця», що, мовляв, українці дочасно і в нас можуть (!) перемогти так, як у Галичині. Ось таки признали, в що щиро переконані вже давненько. В таку атмосферу входить нова збірка Зореславових поезій по довгій мовчанці наших поетів.

Щоби виразно освітити її добрі й лихі сторони на тлі нашої літератури, головню поезії, треба піднести кілька питань загального характеру про нашу поезію.

Основний тон, настрої нашої повоевненої літератури, ще так скажу, цвинтарний. По тисячлітній неволі народ, що був уже похований, — будиться. Встає з могили, яку вороги не мали часу до кінця засипати. Встає виснажений, темний і в одній сорочці. Поети це відчують. Видять нашу неміч, убожество, недолю. Звертають на це увагу, бо хочять нас вилічити. Та тут помилилися: їхнє відношення до нашої дійсності не вороже, заперечаюче, але товариське а не рідко і захоплююче. Вони підкреслюють не те, що *воскресаємо*, але те, що ми мертві. Вони не будять погорди до дійсності, не бажають за всяку ціну змінити її, не викликають її на двобій, а противно, шукають у ній красу, малюють її як щось рідне та дороге: припинання дійсності поетами пробуджуючогося народу хибне. Воно не пориває до діла, не гартує волю, лише придавлює і забиває всякі змагання в їх зародку.

Кажуть, що хвороту треба пізнати, щоби вилічити. Це правда. Але пізнати не значить, ще захоплюватися нею та переконувати себе й інших, що вона красна. Пізнати й хотіти вилічитися — це значить ненавидіти хвороту. Поет апріорі мусить відчути, що хворота є зло, що її його треба ненавидіти. Ту ненависть мусять родити його поезії у читачів. Безпощадна боротьба, спрага знищити, погорда і гнів до злого — ось настрої, що повинні кермувати поезією народу, що бореться за кращу долю.

Розумію, що біль рве серце всякої людини, що бачить нашу незавидну дійсність. Але перемогти біль є більше, ніж терпіти. Змогтися на щось більше, як на нікому непотрібний плач — це перемога над тим, що є, це вияв волі, що хоче вести, а не що дав себе вести. Цього змагання не видно у наших поетів. Тому поезії ці такі сірі, буденні, нудні, тому за

поезіями не бачимо поетової особи, індивідуальности, що не раз творам надає могутчої сутєвности.

Ці вимоги прикладу до поезій Зореслава. Їх настрої, світовідчування — традиційні.

«У них, каже поет (присвята) Твій (народній) тихий сум ридає,

Твої в них кануть сльози й кров...» А Мотто: Богато пісень є у лірі моїй, багато, багато без краю, коли відіавуться в задумі німій, я плачу, я рвусь, я ридаю. У пісні моїй не кохання-любов, а болі, недоля й страждання, із кожної струни все капає кров і чуть передсмертне конання». Не розумію, чому саме передсмертне конання.

Його пісня (Моя пісня ст. 6, 24.) без усяких застережень піддається окруженню, приспособлюється, а не приспособлює до себе. Вона «пташина без крила», що розносить «похоронні стони». Вона не активна, лиш пасивна, за що сам автор підвищує її ціну. Поет переконаний, що його силає сам Бог, та всетаки чомусь сумнівається: «Чи хтось мене почує з люду Твого — мене німого?»

(Зі серцем у руках, ст. 9). Поет, там, де може виставити прапор жєлізної віри, що переконала би всіх невірних Томів, виставляє зневіру та сумнів.

«Нераз» (ст. 19.) він, горить, творить, біжить до мети, напружує всі сили і впивається красою того процесу, але — «частійше з криком болю і муки ось тут, по землі повзаю я сам»... частіше сам в безсиллю опадаю... у закутку землі ридаю, і ласки в Бога і людей благаю...» По праці людина потрібує відпочинку, в боротьбі, головню по невдачі, сумнівається в свої сили. Це звичайні явища, — але для чого ставити їх на п'єдестал і хвалитися тим, за що мусимо ганьбитися.

Поет бажає «в обняттях тишини і самоти гоїти серця рану» (У далечинь, ст. 21.) Бажає «в пустині укриття забути всіх людей і все на світі всьому», чи навіть долю рідного народу?

Одностайна тиша, нудний спокій зачарували поета. Все і всюди їх бажає. Тому його описові природні образи статичні, що не захоплюють і не будять в душі ніяких настроїв.

Це в загальних рисах поетово світовідчування, його симпатії й антипатії до життєвих рухів до здорових інстинктів. Вже тепер помітна риска, що з ніжности поет не протєстує проти терпіння. Він терпить і хоче то оправдувати. Не говорить: терплю, але не хочу й не буду терпіти, а противно: терплю, бо чомусь мушу терпіти, хоч знаю, що «крих розду-

ки й благання — усе даремне, марне!...» (В осені ст. 16.) Розуміє, що життя — це сила і воля, чин і боротьба, але востанок не захоплюється ними.

Кінець книжки (Співцям, Ідея) показує, що в тім напрямку поет робить поступ, показує, що свідомо хоче скласти гимни активності. Це бажання впевнює нас, що Зореслав буде поетом підкарпатських українців, що змагаються за краще майбутнє.

Навмисне старався точніше розібрати *дух* Зореславових поезій, бо розумію їхню появу як переломову точку Підкарпатської поезії. Формальні досягнення, що ними наша поезія робить великий крок уперед, кажуть добре застановитися над ними. Зореслав зачинає там, де другі перестали. Це вже багато. А як раз тому і критика повинна збільшити вимоги, бо кажуть, що на того коня треба більше класти, що ліпше везе. Ці погляди прошу розуміти не як вичерпуючу студію, але скорш як спонуку до дискусії.

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК.

Жовтень: Союз Підкарпатських Руських Студентів 21. жовтня мав звичайні загальні збори. По звітах діловодчиків розвинулася довша дебата на тему: праця студентів у Празі й на Підкарпатті. Потім вибрано новий виділ.

Що-неділі відбувалися членські сходи Союзу, на яких крім біжучих справ відбувалися виклади на загально-освітні теми. По кожнім викладі була дебата.

Дня 27. X. вечером Союз ПРС мав святочні збори в честь 15-літньої річниці ЧСР. Промовляли: Ст. Росоха: Значіння 28. жовтня для нашої держави, М. Антал: 25. жовтень і Підкарпатська Русь, В. Шандор: Ревізія — небезпека для Підкарпаття й держави.

Дня 29. X. Союз ПРС узяв громадну участь на маніфестаційних зборах, скликаних празькими українськими т-вами з приводу подій на Радянській Україні. Всі українці того дня потримали голодівку і гроші жертвували голодуючим братам під московським большевицьким чоботом.

Листопад: Дня 1. XI. Союз з іншими українськими т-вами у Празі улаштував свято поляглих українських стрільців за Волю.

Що-неділі відбувалися членські сходи з викладами й дебатом. Виділових засідань Союзу ПРС було з. Крім біжучих справ, між якими головна справа довжників, що визичили від Союзу гроші і тепер не хотять повертати, піднесено думку скликати в літі 1934 зїзд української молоді Підкарпаття до Ужгороду.

Дня 25. XI. Філія Союзу ПРС в Братіславі подержала свої загальні збори. Вибрано новий виділ — головою В. Гудяк, секретарем Й. Рупшак.

Грудень: Що-неділі членські сходи з рефератами. Кількох членів Союзу обновили драматичний кружок «Верховина», що має на меті давати театральні вистави на вакаціях по Підкарпатті.

Члени Союзу брали громадну участь при фільмуванні першого звукового українського фільму з Підкарпаття і робленню звуку в празь-

кім фільмовім ательє на Баррандові та щиро заопікувалися нашими селянами — фільмовими артистами.

Дня 17. XII. Кружок «Верховина» відіграла картину Петра Мурського «Св. Миколай» на Миколаївськім святі, приготовленім Союзом ПРС і другими нашими організаціями. Чистий дохід віддано на Різдва-ну вечерю для наших безробітних у Празі.

Члени Союзу за останні три місяці написали до різних часописів, мимо часопису підкарпатської молоді «ПРОВОМ», 14. статей.

Окрім того, деякі члени Союзу, за цілий той час, працювали в Союзі грекокатолицької молоді, де згуртовані учні й робітники з Підкарпаття. Кожну неділю держали виклади на різні теми. Крім того тов. С. Росоха в цім Союзі веде курс українського читання й писання.

— и.

ХРОНІКА.

СЕЛЯНЕ — ФІЛЬМОВІ АРТИСТИ!

Цього місяця докінчено в Празі на Баррандові перший український звуковий фільм з Підкарпаття. Лібрето написав Іван Ольбрахт, сценарію Карло Новий, а режисерував Др. Владіслав Ванчура. Всі три модерні чеські письменники. Шефом фільмування в Ладіслав Колда. Про самий фільм вернемось в слідуємім числі. Тепер білше нас інтересують його грачі. Грачами були селяне з Колочави-Лазів. Головну роль грала селянська дівчина, верховинська красуня, Анця Шкелебей з Вишнього Бистрого і Мішка Дербак з Колочави. Другі дві головні ролі відіграли інж. Кієт та студ. Микола Шкіра. Побічні ролі відіграли селяне Ілько Дербак, Іван Дербак, Пилип Пацал, Гаврило Риплюк, Микола Цюбик та ін. Про наших селян — фільмових артистів — празькі газети писали багато і дуже прихильно. Але було й чому. Наші селяне змагалися і виконували свої функції, як справжні артисти. Ведучі фільму були в повні заспокоєні ними. Самі констатовали, що навіть фільмові артисти при звуку робили і 20. проб, коли нашим селянам вистачило зробити 3—4 проби.

Це знову є лише доказом великої здібности українського населення на Підкарпатті!

ЧОТИРИ МІЛЬЙОНИ КЧ ПРОПАЛИ В БУДАПЕШТІ.

Газети доносять, що померший губернатор Підкарпаття, Бескид прогавиував у Будапешті чотири мільйони Кч. А тим часом ціла наша Верховина була в крайній нужді; населення не мало й борошн за сіллю та нафту; многі не мали ані печених барабоць з росолом; діти голі й босі не могли до школи ходити. А помер. губернатор Бескид гроші, що не видав на москофільські організації, поніс до Будапешту! За сьвіт не видав на москофільські організації, поніс до Будапешту! За сьвіт «бідний» нарід зовсім забув. Пригадав собі його тільки перед смертю, словами, які товстими буквами видрукував Фенцик у своїй «Карпатському Голосі». «О, мой бідний народ!» А Фенцикові мав сказати: «Работаю за рускій народ!» Та Фенцик «работает» так, як і помер. губернатор за рускій народ! Та Фенцик «работает» так, як і помер. губернатор Бескид: всьо витрачає на москофільські організації, щоб ними змінити роавій нашого національного життя на Підкарпатті. Але що не вдалося померш. Бескидові та іншим москофілам, ворогам українського народу на Підкарпатті, не вдасться і Фенцикові та всьом «товарищам»!

А впрочім відчого ми молоді!

ПРОБЕЖИМ ІМ. В. СТЕФАН
ПРОБЕЖИМ-1987

Всі на пресовий фонд!

Хто жертивує на пресовий фонд 100.— Кч., стається основою членом часопису «ПРОБОЄМ». Всім іншим щира подяка!

До тепер маємо таких основуючих членів: Кч. На пресовий фонд зложили:

1. Союз Підкарпат. Студентів в Празі	Руськ.	500.	1. Ольга Гупаловська	Кч.	55.
2. Іван Густей		200.	2. Антал Михайло		50.
3. Богдан Рубинович		200.	3. Бобонич Михайло		50.
4. Михайло Русинко		150.	4. Бедей Петро		50.
5. Бувсар Юрко		100.	5. Бора Артін		50.
6. Горзов Олександр		100.	6. Дербак Михайло		50.
7. Качуровський Василь		100.	7. Добра Золтан		50.
8. Кошан Іван		100.	8. Крालик Іван		50.
9. Лелекач Микола		100.	9. Др. Ластовецький Вас.		50.
10. Небесник Микола		100.	11. Чонка Іван		50.
11. Росоха Стефан		100.	12. Іван Чекач		25.
12. Шандор Вікентій		100.	13. Індіріх Душек		10.
13. Штефан Омелян		100.			

ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

ЛИСТУВАННЯ.

К. Ф. Братіслава. — Використаємо в слідуєчому числі. Пиши й на інші теми. Привіт! —

М. Д. Колочава — Лази. — Подяка Союзу ПРС пізно прийшла. Помістимо її в слідуєчому числі. Чекаємо обіцяні статті. Привіт! —

В. Л. Прага. — В слідуєчому числі! —

Філія СПРС. Братіслава. — Чекаємо статті ваших членів та збірку на пресовий фонд. Ідіть дорогою празьких своїх товаришів! Привіт!

УВАГА!!!

Хто не поверне цього 1. числа, уважаємо його своїм передплатником!

Приложуємо чек. Сума невелика. Надіємося, що кожний сповнить свою національну повинність і перед Різвдом ще вишле нам тих 10. корон, щоб ми могли продовжувати розпочате діло!

Всім нашим передплатникам, читачам і прихильникам бажаємо веселих Різдвяних Свят і щасливого Нового Року!

Редакція й адміністрація часопису «ПРОБОЄМ».

ЗМІСТ:

На новий шлях! — С. Росоха: Щоби було ясно. — І. К. Октави. — М. Лелекач: Як ми дивимося на вихову молоді. — М. Н.: Мадонна Уна. — Петро Селянський: Пан Розсіпал славить ювілей, а Верховина голодує далі! — У. Н.: Що про нас пишуть чехословацькі туристи. — Сталенко: Щоби не «знепокоювати жидівське населення». — І. К.: На маргінесі поезій Зореслава — Студенський Вісник. — Хроніка — Вісти. — Пресовий фонд. — Листування. — Від Редакції й адміністрації.

ПРОБОЄМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить кінцем кожного місяця, крім липня і серпня. — Редагує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР.: річно 10.— Кч., піврічно 5.— Кч., ціна поштового числа 1.50. Кч., за границею річно 15.— Кч. — Рукописів редакція не повертає. — Число чекового конта 201.699. — Власник і видавець: Микола Лелекач. — Адреса Редакції й адміністрації:

PROBOJEM, Praha IV., 11. Pošt. schránka č. 9.

Tiskárna »Legigrafie«, Praha XIII., Sámova ul. č. 665.